

DOI 10.36074/logos-31.03.2023.09

ДЕРЖАВНІ ФІНАНСОВІ ІНСТРУМЕНТИ СПРИЯННЯ ЗАЙНЯТОСТІ НАСЕЛЕННЯ В КОНТЕКСТІ ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

ORCID ID: 0000-0001-8652-2974**Бабасєв Валерій Юрійович***канд. наук. з держ упр., доцент, доцент закладу вищої освіти
ННІ «Інститут державного управління» ХНУ імені В.Н. Каразіна***ORCID ID: 0000-0002-7245-9297****Бабасєва Ірина Олексіївна***аспірантка кафедри управління персоналом та підприємництва
ННІ «Інститут державного управління» ХНУ імені В.Н. Каразіна**УКРАЇНА*

Воєнні дії на території України призвели до руйнувань та втрат в усіх сферах суспільних відносин і, особливо, в економічній сфері. Безпрецедентні процеси переміщення робочої сили, суб'єктів господарювання, споживачів товарів і послуг, порушення ланцюгів поставок і логістичного забезпечення, фізичного руйнування і втрати виробничих засобів і матеріальних ресурсів, людські втрати та інші негативні впливи значно загострили питання державної та громадської підтримки мінімального рівня доходів населення з територій, постраждалих внаслідок воєнних дій, з метою забезпечення його виживання.

Дисбаланс ринку праці на територіях, куди було евакуйовано частину населення східних, південних та частково центральних і північних областей не може бути компенсований виключно активністю суб'єктів бізнес-середовища і потребує виваженої підтримки органів державної влади і місцевого самоврядування. Найбільш дієвими інструментами підтримки зайнятості населення з швидким результатом є фінансові інструменти. Проте, щоб їх реалізація викликала довгострокові позитивні ефекти і створювала підґрунтя для економічного відродження і реконструкції країни, потрібно їх спрямовувати на активізацію економічної довгострокової діяльності як населення, так і роботодавців.

Кількість зайнятого населення в середньому за 2021 рік становила 15,6 млн осіб (з них 7,4 млн жінок та 8,2 млн чоловіків), серед зайнятих, 3,0 млн осіб або 19% працювали у неформальному секторі економіки. Рівень зайнятості населення становив 55,7% (для чоловіків – 61,5%, для жінок – 50,4%). Найбільше зайнятих – 3,6 млн осіб було у сфері торгівлі, 2,7 млн осіб – в сільському господарстві, 2,3 млн осіб – у промисловості, 1,2 млн осіб – в освіті, 1,0 млн осіб – на транспорті та ін. Чисельність безробітних (за методологією МОП) у 2021 році становила 1,7 млн осіб, рівень безробіття був 9,9% робочої сили. У 2022 році 868 тис. осіб мали статус безробітного, при цьому кількість вакансій була 396 тис. одиниць. У січні-лютому 2023 року статус безробітного мали 241 тис. осіб, при цьому кількість вакансій за цей період склала 64 тис. одиниць [[1]]. За даними Державного центру зайнятості України, станом на 01.03.2023 року 150 тис. осіб мали статус безробітного, при цьому кількість вакансій на цю дату становила 28,9 тис. одиниць, що на 46% менше, ніж на 01.03.2022 року (53 тис. одиниць).

Станом на 01.03.2022 року отримували послуги Державної служби зайнятості України 333,9 тис. осіб, з них отримували допомогу по безробіттю

275,8 тис. осіб. Станом на 01.03.2023 року отримували послуги Державної служби зайнятості України 169,4 тис. осіб, з них отримували допомогу по безробіттю 61,6 тис. осіб [[2]].

Усі інструменти державної політики у сфері зайнятості населення, вчені поділяють на дві групи: активні та пасивні. Пасивними є: пом'якшення становища безробітних за рахунок виплат по безробіттю, страхування населення від втрати роботи та ін. Активними є: допомога у професійній підготовці та перепідготовці кадрів, проведення курсів підвищення кваліфікації, організація та регулювання бірж праці, служб зайнятості населення та інформаційних бюро, що полегшують пошук роботи безробітним, регулювання рівня заробітної плати, встановлення нормативно-правових актів, які обмежують звільнення працівників, субсидування та пільги з податкового обліку для підприємців, що створюють робочі місця та ін. [[3]].

Слушно наголошує Ю. Маршавін про необхідність перенесення акценту з виплати допомоги по безробіттю на здійснення активних програм сприяння працевлаштуванню за умови, що ці заходи впливатимуть на прискорення працевлаштування безробітних і дають найкращі результати на одиницю витрат [[4]].

В умовах кризи у питаннях забезпечення зайнятості населення завжди збільшується роль мікро підприємництва і самозайнятості, що знову ж таки потребує коригування інструментів підтримки зайнятості. На сьогодні в Україні реалізуються дві групи фінансових інструментів підтримки зайнятості – для роботодавців (суб'єктів господарювання) і для населення (безробітних).

Інструментами державної фінансової підтримки роботодавців є: компенсація за працевлаштування зареєстрованих безробітних (50% фактичних витрат на оплату праці, але не більше розміру мінімальної заробітної плати, загальна тривалість виплати – 12 місяців протягом 2-х років); компенсація витрат роботодавців при працевлаштуванні внутрішньо переміщених осіб (ВПО), з максимальним розміром компенсації 13400 грн за кожну працевлаштовану особу (максимальна загальна тривалість компенсації витрат – 6 місяців, але компенсація виплачується одноразово); компенсація витрат роботодавців при працевлаштуванні ВПО під час воєнного стану (компенсація у сумі 6700 грн. щомісяця на кожну працевлаштовану особу ВПО з тривалістю 2 місяці з моменту працевлаштування); надання допомоги роботодавцям по частковому безробіттю через зупинення (скорочення) виробництва (до 50% від мінімальної заробітної плати, відповідно до втраченого заробітку та робочого часу з тривалістю компенсації 180 днів з дня зупинення чи скорочення виробництва) та ін.

Інструментами державної фінансової підтримки безробітних є: надання одноразової фінансової допомоги для організації підприємницької діяльності; компенсація зареєстрованому безробітному з числа ВПО фактичних транспортних витрат на переїзд до іншої адміністративно-територіальної одиниці місця працевлаштування, а також витрат для проходження попереднього медичного та наркологічного огляду відповідно до законодавства, якщо це необхідно для працевлаштування; фінансова допомога по безробіттю; фінансова допомога на поховання у разі смерті безробітного або особи, яка перебувала на його утриманні; поворотна фінансова допомога малозабезпеченим сім'ям «Рука допомоги» [[5]].

Перспективним фінансовим інструментом підтримки зайнятості в контексті забезпечення основи для відновлення економічної діяльності широких верств

населення є такі грантові програми Уряду України для започаткування бізнесу, розвитку підприємництва та навчання: мікрогранти для створення власного бізнесу; гранти для розвитку переробного підприємства; державне фінансування закладки саду; кошти для розвитку тепличного господарства; грант на реалізацію стартапу, у тому числі в сфері ІТ; кошти на навчання ІТ-спеціальностям та ін. [[6]].

З метою підтримки українського бізнесу Уряд запровадив декілька програм, зокрема: грантові програми «Робота», програма релокації підприємств з небезпечних територій, програма кредитування бізнесу під 5-7-9% [[7], [8]].

Станом на 16.03.2023 за програмою «Робота» чергові 717 українців (переможців двох останніх хвиль програми «Власна справа» минулого року та частина переможців, що подали заяви на мікрогранти цього року) отримали мікрогранти на старт або розвиток свого бізнесу на загальну суму 170 млн грн. У 2023 році на цю програму у державному бюджеті передбачено 1,8 млрд грн, що дозволить видати близько 10 000 мікрогрантів [[9]].

Таким чином, в умовах активного створення основи для відновлення економіки країни, актуальності і поширення набувають численні фінансові інструменти державної підтримки зайнятості. З них найбільш перспективними та впливовими, на нашу думку, є програми фінансової підтримки самозайнятості та започаткування підприємницької діяльності з цифровим механізмом реалізації і контролю. Також перспективним інструментом можуть стати надання поворотної фінансової допомоги на відкриття власної справи та державне довгострокове кредитування підприємницьких стартапів під 0% річних, проте, застосування таких засобів впливу потребує змін у правовому полі.

Список використаних джерел:

- [1] Ситуація на ринку праці та діяльність Державної служби зайнятості у січні-лютому 2023 року. (2023). Вилучено з https://www.dcz.gov.ua/sites/default/files/infofiles/02_sytuaciya_na_rp_ta_diyalnist_dsz_2023.pdf
- [2] Ситуація на зареєстрованому ринку праці та діяльність Державної служби зайнятості. (2023). Вилучено з https://www.dcz.gov.ua/sites/default/files/infofiles/sytuaciya_na_zareystrovanomu_rp_ta_diyalnist_dsz_02_2023.xlsx
- [3] Войтович Р. В., Дубич К.В. (ред) (2020). Публічне управління у сфері зайнятості в Україні у контексті євроінтеграції: проблеми, ефективність, інноваційність, результативність. Київ.
- [4] Маршавін Ю. М. (2016). Державна політика зайнятості в Україні: необхідність перезавантаження. Економіка і суспільство, (7), 679-685.
- [5] Послуги Державного центру зайнятості України. (2023). Вилучено з <https://www.dcz.gov.ua/storinka/poslugy-0>
- [6] Уряд запускає програми грантів для розвитку підприємництва та навчання українців. (2023). Вилучено з <https://www.kmu.gov.ua/news/uryad-zapuskaye-programi-grantiv-dlya-rozvitku-pidpriyemnictva-ta-navchannya-ukrayinciv>
- [7] Авраменко Н. Л., Лебедченко В. В., Андрусенко Н. В. (2022). Перспективи відновлення українського бізнесу у повоєнний період. Економіка та суспільство, (46). Вилучено з <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2044/1973>
- [8] Урядова програма безповоротних грантів для створення та розвитку власного бізнесу. (2022). Вилучено з <https://erobota.diia.gov.ua/>
- [9] Уряд перерахував майже 170 млн грн отримувачам мікрогрантів на старт чи розвиток бізнесу. Міністерство економіки України. (2023). Вилучено з <https://me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=d7654c9b-a763-401e-99df-66e35bba14f&title=UriadPererakhuvavMaizhe170>